

דו"ח על פעולת הארגון האנטיפאשיסטי בביאליסטוק

סקירה זו נכתבה מייד עם שחרור אזור ביאליסטוק ע"י הצבא הסובייטי באוגוסט 1944. כתבה אותו ליוזה צ'אפניק (עתה במוסקבה). שהיתה אחראית מטעם מפקדת הבריגדה הפארטיזנית ע"ש קוסטוצ'יו קאלינובסקי על פעולת הוועד האנטיפאשיסטי שפעל בשטח העירוני בביאליסטוק וסביבתה.

ליוזה צ'אפניק הגיעה לביאליסטוק אחר היסול הגיטו בגרודנו ו"הסתדרה" כ"ארית" מחוץ לגיטו. אחר דיכוי המרד בגיטו, פעלו בעיר ביאליסטוק בחורות יהודיות, "אריות" שבהלקן נשלחו ע"י הארגון היהודי הלוחם בגיטו, לצד הארי עוד לפני המרד ובהלקן יצאו מהגיטו לאחריו.

רק אחרי דיכוי המרד, חודש הקשר בין הבחורות האלה לבין הקבוצה הפארטיזנית היהודית, שפעלה בעיר מטעם הארגון היהודי הלוחם. הקשר חודש ע"י מרילה רוז'יצקה (עתה בפולין) שפעלה כקשרית בעיר לבין חייקה גרוסמן.

עם גיבוש הכוח הפארטיזני באזור ועם מיקומה של הבריגדה הפארטיזנית הסובייטית ע"ש ק. קלינובסקי, הועמדה ליוזה צ'אפניק, כחברת הקומסומול מלפני הכיבוש הנאצי, כאחראית בפני מפקדת הבריגדה על הפעולה בעיר.

הכוח הפארטיזני הזה גובש כשנה אחר התחלת ההתארגנות הפארטיזנית היהודית באזור וכמחצית השנה לאחר דיכוי המרד בגיטו. גיבוש זה בא עם בואם של קבוצות צנחנים סובייטיים, שאף היוו את הגרעין האידאי ואנשי המפקדה של הבריגדה.

הדו"ח הזה נכתב בשביל הנציגים של המפקדה העליונה של התנועה הפארטיזנית הסובייטית והוא מופיע פה כבמקורו.

הדו"ח מורכב משני חלקים:

(א) על המחתרת בגיטו ביאליסטוק ובעיר כולה עד לדיכוי המרד והיסול הגיטו.

(ב) התקופה הפארטיזנית לאחר היסול הגיטו והוועד האנטיפאשיסטי.

חלק א' נכתב ע"י ליוזה צ'אפניק, בעזרתה של ריבה וויסקובסקה (עתה בפולין), קומוניסטית, שיצאה לעיר עם ראשוני הפארטיזנים היהודים, כדי לשמש בתפקיד קומיסר של היחידה. ליוזה צ'אפניק עצמה לא השתתפה בפעולת המחתרת בשלב זה. לכן מובנת הערתה, כי על תקופה זו יימסר דו"ח ע"י ריבה ווירקובסקה, מ. בוך וחייקה גרוסמן. הדו"ח הנ"ל מכיל ידיעות רק על פעולתה של הקבוצה הקומוניסטית במחתרת שבגיטו. אין דו"ח זה מכיל את החומר העשיר על המחתרת כולה, על גווינה, תנועותיה וקבוצותיה השונים;

חלק ב' כולל את מרבית החומר, אם כי גם הוא אינו ממצה ונשתרבו בו אי אלה אי דיוקים.

באוקטובר 1941 נוסד בהדרכת חבר המפלגה הקומוניסטית הכל-סובייטית הח' יקובובסקי טדאוש¹, וויסקובסקה ריבה², רוז'יצקה³, מאשה (מארילה)⁴, "ניורה" מה שמכונה "הארגון הפועלי-אכרי למלחמה בפולשים".

פעולותיו של הארגון הנ"ל כללו קודם-כל:

- 1) פעולה תעמולתית. בכל ביח"ר בגיטו נוסדו תאי-פעולה, שניהלו את פעולתם בהדרכת הוועד. הוועד הדפיס את הודעות סוכנות-הידיעות-הסובייטית והפיץ אותן בבתי-החרושת ובין האוכלוסיה המקומית שבעיר.
- 2) גיוס אנשים למאבק מזויין עם הפולשים וארגון ההגנה העצמית של הגיטו. הנשק נרכש בצורות שונות. פעם אחת הצליחו חברי הארגון ליטול ממחסן הגסטפו 30 רובים. הרימונים וחמרי-הנפץ הוכנו בגיטו בהדרכת המהנדס פרבר (חבר הוועד).

מבין חברי הארגון נשלחו ליצרות (מרחבי איזוביקי וסופראילקי) 80 איש. עם פרטיזנים אלה נשמר קשר הדוק כדי להדריך מאבקם ולהגיש להם סיוע חומרי. מבין הנשלחים ליצרות, חלק נפל בקרבות והיתר צורפו לפלוגות הבריגדה של ק. קאלינובסקי, יחידת הגנרל-מאיור קאפוסטה⁵.

בשנת 1942 נפל הח' ט. יקובובסקי בדרכו לוארשה, לשם נשלח לשם יצירת קשר עם ארגון המחתרת (פ.פ.ר.) שקיים קשרים עם מוסקבה. ברשותו היו תעודות מזויפות (בגיטו הוכנו תעודות מזויפות בכמות גדולה). הוא נעצר על-ידי סוכני הגסטפו בתחנת הרכבת מאלקיניה. חברה שנייה של הוועד, "ניורה", נפלה בעקבות פרובוקציה בידיהם של סוכני הגסטפו ומתה לאחר עינויים.

ביודעם שמועד חיסול הגיטו הולך ומתקרב, הגבירו חברי הוועד את הכנת האוכלוסיה היהודית להגנה עצמית וכן סייעו בידי המוני חושבי הגיטו, שלא היה ביכולתם לצאת ליצרות.

לפי ידיעות העתון המוסקבאי "אייניקייט" מס' 24, ניהלה ההגנה העצמית קרבות עם יחידות גדולות של ס.ס. ועמדה גם מול טנקים וקטלה במשך חודש אחד 1000 גרמנים⁶.

כן צוייד החלק הפעיל ביותר של מארגני הפעולה האנטי-פאשיסטית בתעודות מזויפות ונשלח לפעולה בין חומות גיטו ביאליסטוק⁷.

הערה: חומר מפורט על הפעולות משנת 1941 עד יולי 1943 יובא לחוד ע"י הח"ח: וויסקובסקה ר., רוז'יצקה מ., בוך מ.מ., גרוסמן ח.⁸

- 1 נרצח ע"י הנאצים. היה נציג המחתרת הקומוניסטית בצד "הארי", שעמד בקשרים הדוקים עם חבריו הקומוניסטים שבגיטו.
- 2 עתה בפולין, פעילה בארגון היהודי הלוחם, קומיסר של הקבוצה הפארטיזנית היהודית "וופירוד". קומוניסטית.
- 3 עתה בפולין, קשרית של הארגון היהודי הלוחם עם העיר והצד "הארי", קומוניסטית.
- 4 נרצחה ע"י הנאצים. אף היא נציגת המחתרת הלא-יהודית. קומוניסטית.
- 5 הבריגדה הנ"ל התארגנה בסביבות ביאליסטוק רק באפריל 1944. מפקדיה באו, ברובם יקבוצות צנחנים סובייטיים. בבריגדה זו השתלב חלק מהפארטיזנים היהודים, שפעלו מזה שנה לפני כן באזור זה.
- 6 המספר הזה שפורסם ב"אייניקייט" הוא כמובן מוגזם ביותר.
- 7 פרט זה אף הוא אינו מדויק. הוא נכון לגבי שלב ראשון של התארגנות המחתרת.
- 8 עתה בפולין, מפעילי המחתרת בגיטו, קומוניסט.
- 9 בארץ, השוה"צ.

הקבוצה שהוזכרה לעיל בהרכב: (1) רוז'צקה מ. (2) צ'פניק ליזה יוסיפובנה, (3) ביליצקה חיה יודיליבנה¹⁰, (4) רויז אנה אברמובנה¹¹, (5) גרוסמן חיה, (6) ויניצקה ברוניה¹² — החלה בינואר 1943 בפעולתה בתוך הגיטו בביאליסטוק. החברים הנ"ל נותרו בחיים עד היום. חלק אחר, כגון מאדאיסקה ריבה (ווילנה)¹³, חנקה (ביאליסטוק) ואחרים¹⁴ נתגלו ע"י סוכני הגסטאפו והומתו לאחר עינויים, אולם לא גילו את ארגונם. ששת החברים שנשלחו, ארגנו את הוועד האנטי־פאשיסטי ובהנהלת רוז'צקה מ. הרחיבו את פעולתם. התנאים הבלתי־לגליים הקשו על הפעולה, אולם למרות הקשיים, הצליח הוועד ליצור מגע עם קבוצת פטרויטס אנטי־פאשיסטים סובייטיים: בודזינסקי¹⁵, לרק פ.¹⁶, ניסמולק¹⁷, וו. אורלוב א.י., בארבורין מ.

הכוונים היסודיים בפעולת הוועד האנטי־פאשיסטי

א. גיוס חברים לוועד האנטי־פאשיסטי

לאחר פגישות עם שורה של חברים בודדים ועם קבוצות בדירות־סתר, הוצגו בהרחבה בעיות גידול הארגון האנטי־פאשיסטי על מנת שיותאם לתנאי הנגישות הפאשיסטיות החמורות. מבנה הארגון האנטי־פאשיסטי במפעלים ובמוסדות היה כדלקמן: האנטי־פאשיסטים חולקו לתאים בעלי 4—2 איש. הקבוצה היתה מורכבת מ־4—3 תאים ומדריך הקבוצה קיבל את הוראותיו מהוועד ולו דיווח על פעולותיו. חברי התאים הבודדים לא הכירו את חברי התאים האחרים ואף לא את מדריכיהם. הארגון האנטי־פאשיסטי גדל בחודש מאי 1942 ל־80 איש.

בסוף אפריל 1944 הגיע לאיזור ביאליסטוק מטה הבריגדה ע"ש ק. קלינובסקי, בפקודו של הפודפולקובניק * הח' וידיחובסקי. מדריכת ארגון המחתרת האנטי־פאשיסטי של העיר ביאליסטוק הח' צ'פניק ליזה יוסיפובנה הוזמנה ליער ע"י המפקד וויציחובסקי. בשיחה הראשונה אושר באורח רשמי הרכב הוועד האנטי־פאשיסטי שכלל את הח"ח: יותר־הוועד: הח' צ'פניק ל. אי. חברי הוועד: רוד א. א. רוז'צקה מ. גרוסמן ח. וויניצקה ב., ביליצקה ח., בודזינסקי¹⁸ ב. ביניהם חולקו התפקידים ונקבעה תכנית הפעולה לתקופה הקרובה ולדרכי הגשמתה ניתנו הוראות מעשיות.

במאי 1944 בא הוועד האנטי־פאשיסטי במגע עם 2 קבוצות אנטי־פאשיסטיות: (1) קבוצה שמנתה 30 איש בהדרכת לונינקין א.ג., שפעלה בהדרכת הוועד האנטי־פאשיסטי בוולקוביסק, וקבוצה שניה, שמנתה 15 איש בהדרכת פשקוב ז., שפעלה באופן עצמאי. על־ידי כך מנה הארגון האנטי־פאשיסטי של העיר ביאליסטוק בסוף חודש מאי — 125 אנשים.

10 בארץ, להבות הבשן, השוה"צ, שמה חסיה בייליצקה־בורנשטיין.

11 עתה במוסקבה.

12 עתה בירושלים, פעלה מטעם הארגון היהודי הלוחם בצד "הארי", תנועת "הרור".

13 שתייהן חברות השוה"צ, עינו ע"י הגסטאפו עד מוות. מתו מות גיבורים. רבקה

14 מדייסקה, נשלחה ע"י הפ.פ.א. מווילנה לפעולה בביאליסטוק ושם נרצחה תוך כדי פעולה להצלת יהודים

15, 16, 17 פילנים, פעילי המחתרת אחר היסול הגיטו.

* סגן־אלוף.

18 כל חברי הוועד היו בחורות יהודיות בגיל בין 20 ל־24, פרט לפולני הקשיש בודזינסקי.

הקבוצות האנטי־פאשיסטיות (תאים) פעלו במפעלים אלה:

(1) קומבינט לטכסטיל	(7) משרתות בגסטאפו
(2) מסילת־הברזל	(8) בית־חרושת של רוברג
(3) פועלי המאפיה	(9) מפעלי פינק
(4) שדה־התעופה	(10) מחנה שבויי־המלחמה
(5) בית־יציקה	(11) ד.א.ק. מס' 14.
(6) ביח"ר לטבק	

ב. הפעולה התעמולתית

התעמולה כוונה נגד האמצעים שנקטו ע"י הפולשים הפאשיסטיים והתבטאה כדלקמן:

(1) הפצת עלונים ועתונים שהוכנו ע"י הוועד המחתרתי של המפלגה הקומוניסטית הבילורוסית ואיגוד הנוער הסובייטי הקומוניסטי בבילורוסיה הוועד האנטי־פאשיסטי.

(2) הפצת ידיעות סוכנות־החדשות־הסובייטיות.

(3) שיחות עם אנשים בודדים וקבוצות קטנות, בהן תוארו בדוגמות ממשיות פניהם האמיתיים של הפולשים הפאשיסטיים, למה מוביל היטלר את העמים האי־רופיים (תיאור נתונים קונקרטיים על השמדת העם הרוסי, היהודי, הפולני וכו'). החומר, בדפוס ובכתבי־יד הגיע מחברים שהיו מאזינים לרדיו אצל גרמנים — חברי הארגון האנטי־פאשיסטי (בלילה). החברות קיזלשטיין מינה 10 — חברת ארגון הנוער הקומוניסטי הסובייטי, גרוסמן היה, רוזיצקה מארילה העבירו מהגישו דרך חוטיהתיל משדרים שהוטמנו בו במרתפים מיוחדים.

דימדוביץ ווסיבולוד ושורת חברים אחרים העבירו מהיער בלילות את הספרות הפרטיזאנית, שהוצאה ע"י וועדי המחתרת של המפלגה הקומוניסטית הבילורוסית וברית הנוער הקומוניסטי בבילורוסית. החברים צ'פניק ל.א.י., רוזיצקה מ. רוד א.א., ביליצקה ח., לונינקין א., פוסוק ל., אורלוב א.י., העבירו את הספרות הנ"ל באמצעות התאים והקבוצות להפצה בין האוכלוסייה.

על־ידי הפעולה התעמולתית המכוונת נגד האמצעים שנקטו להעברת האוכ־לוסיה לגרמניה, הצליחו להציל מידי הפאשיסטים שורת חברים, לכוונם לעבודת המחתרת או להוציאם ליערות.

(1) אורגנה בריחה מהגיסטאפו של הח' שצמן ברוך 20, שהועבר ליחידה פרטיזנית, 26 שנים למהפכת אוקטובר.

(2) 7 אנשים שברחו ממחנות־המוות בטרבלניקי ומיידנק, כגון רוזנבלום פליקס... והועברו ליחידות הפרטיזניות של מטרסוב.

מבין 25 חברים שהועברו ע"י הגסטאפו למחנה קניגסברג, אורגנה בריחה באמצעות איש־קשר מיוחד וכתוצאה מכך הגיעו 12 איש עם נשק שהועברו ליחידת זבלודובו ר־13 איש מהם ניספו בקרבות שבדרך.

19. עתה בארץ.
20. עתה בפולין.

ג. השירים והעזרה לפארטיזנים

העיר ביאליסטוק חולקה בין חברי הארגון האנטי־פאשיסטי לשורת אזורים תצפית. תפקידם של אנשים אלה היה לצפות אחר האובייקטים הצבאיים, החשובים, האופרטיביים והאסטרטגיים של הגרמנים. כל האמצעים כגון: בנייה, הסוואת המבצרים ושדה־התעופה, ריכוז ומקום המטוסים, מחסני הפצצות, חמרי הדלק, תחמושת, מספרן ומיקומן של היחידות הצבאיות, אמצעי גסטאפו, משטרת ס.ס. ז'נדרמריה, מקומם של מפעלי החרושת וכו'.

הנתונים שנאספו שורטטו על גבי תכניות מיוחדות שהועברו למטה הבריגדה ע"ש ק. קלינובסקי לשם העברה דרך החזית.

פרט לצופים מיוחדים לאיזורים השונים בעיר ביאליסטוק, פעלה שורת חברים כסיירים: החח' ביליצקה, ח. רודא, רוז'צקה מ., אורלוב אי.מ., לרק פ., אקסנוביץ' וו., דמידוביץ' וו., לונינקין א., אקיבובא. כמה מחברים אלה רכשו את ידיעותיהם באמצעות קשרים עם הגרמנים.

ע"י שיחות שהתנהלו, לכאורה על נושא צדדי, היה ביכולתה של הח' ביליצקה למנות בשלמותו את ההרכב המספרי של התותחנים נגד מטוסים שהגיעו ממינסק ובריסק ואת מקומות שיפונם. כמרכזן גילו בעזרת שורת "עצות" בעלות אופי אמנותי את מקום הדירה בה ישוכן אריך קוך (הנציב הגרמני לבילורוסיה ופרוסיה־המזרחית).

במסגרת האמצעים הפרובוקטיביים למלחמה בפארטיזנים, ארגן הגסטאפו מצודים ושיגר שוטרים גרמנים, אוקראינים ובילורוסים שהופיעו בלבוש של פארטיזנים בתוך איזורי הפעולה של היחידות הפארטיזניות. הוועד האנטי־פאשיסטי היה מגלה באמצעות עובדות השירותים בגסטאפו ומנגנון טכני אחר, את יעדיהם, מספר היוצאים וזמן יציאתם. ידיעות אלו הועברו מיד ליחידות הפארטיזניות.

הגסטאפו שיגר גם פרובוקטורים ליחידות הפארטיזניות. הוועד האנטי־פאשיסטי היה נודע, באמצעות סוכניו, על פעולתם של אנשים אלה ומודיע מיד ליחידות הפארטיזניות. כך, נשלח ליחידות הפארטיזניות הקאפיטן מאצאל — מעובדי הגסטאפו, שהגיע לפלוגת א. מטרסוב ונתגלה ע"י הוועד האנטי־פאשיסטי.

בצורה דומה היה נודע לעתים לוועד, באמצעות ניקולאי באקונוביץ', על מאסרים המוניים העומדים להיערך באיזורים מסוימים של העיר. בתקופה שבה התקרבו יחידות הצבא האדום לביאליסטוק, ערך הוועד האנטי־פאשיסטי סיורים ותצפיות על מיקוש בתים, רחובות, כבישים ואובייקטים אחרים. נתונים אלה הועברו לוועד האנטי־פאשיסטי וזה העבירם למטה הבריגדה הפארטיזנית ע"ש ק. קאלינובסקי.

ב־20 ליולי 1944 הועברה, למשל, תכנית העיר²¹ בציון המקומות הממוקשים בעיר ביאליסטוק ומוצבי ההגנה המצויים בה. ליום ה־20 ליולי ונתונים על המקומות הממוקשים בעיר ביאליסטוק וסביבותיה; כל זה באמצעות מטה הבריגדה הפארטיזנית.

21 תכנית זו הושגה בעזרת ה"תא הגרמני", שהיה מורכב מ־4 גרמנים, אנטי־נאצים שפעלו בפיקודה של הייקה גרוסמן וחסיה בייליצקה.

הארגון האנטי־פאשיסטי בביאליסטוק

טיונית ע"ש ק. קלינובסקי למפקד הארמיה ה־3, הח' קונובלב (הטופס השני הועבר ב־23 ליולי 1944 למפקד הקורפוס של הארמייה ה־3, התכנית אושרה, עם זאת, במלואה ע"י סיורי החזית).

בסיורים אלה גילו במיוחד מרץ, יזמה ואומץ הח"ח: רוז'צקה, מ. צ'פניק, א.א.י. רוד, א.א. ביליצקה, ח. גרוסמן ת. וויניצקה, רסינה ר. לרק פ. אקסינוביץ' וו. דמידוביץ' וו. לונינקין א. דוברובולסקה ר.

העזרה לפרטיזנים התבטאה ברכישה ואספקת כלי־נשק, תחמושת, תרופות, נייר, בטריות, מנורות־רדיו, מפות טופוגראפיות, מצפנים, שמן רובים, רמונים, חומצה גפריתנית, מלח ברטולט וכו'.

למספר יחידות פרטיזניות שצידן היה חלש ביותר סופקו מהעיר מצרכי מחיה, סבון, לבנים וכו'.

כל החומרים הנ"ל סיפקו או קנו בכספים חברי הוועד האנטי־פאשיסטי ובאמצעות אנשי־קשר הועברו ליערות. ביחוד התבלטו בפעולה זאת כקשרים עם הפרטיזנים הח"ח: רוז'צקה מ. צ'פניק א. אי. רוד א. ביליצקה ח.

לדוגמה, בהעמידם פני ספרים במצרכי מזון שבאו מהעיר גרודנו לביאליסטוק, העבירו בחודש ספטמבר 1943 מכונת־יריה במזוודה גדולה. רק זריותן, דייקנותן ומהירות הכרעתן של החח' וויניצקה ב. גרוסמן ח. הבטיחו את האספקה המוצלחת של מכונת־היריה ליחידה הפארטיזנית היהודית "קדימה". באמצעות מעשנה העבירה הח' צ'פניק א. דרך כל העיר רובה ליחידה פארטיזנית. תודות להסוואה נבונה ובעיקר תודות לשלוותה ומהירות הכרעתה הבטיחה הח' צ'פניק את האספקה המוצלחת. החח' רוז'צקה מ. רוד א.א. העבירו דרך העיר לאור היום מכונת־יריה ורובים עטופים בשמיכות.

שורה של עובדות דומות בפעולות האנטי־פאשיסטית גרמו לכך שלא נלכדו ע"י סוכני הגסטאפו והמשטרה.

סך־הכל הועברו: 20 רובים

4 מכונות־יריה

מעל ל־22 אקדחים

30 מצפנים

מעל ל־60 רמונים

כמורכן, סופקו בכמות גדולה ומספקת למדי, תרופות, מכשירים חירורגיים, מפות טופוגרפיות על איזורי הפעולה של הפארטיזנים וחומרים אחרים.

ד. הפעולה בין הגרמנים

באמצעות חברי הארגון האנטי־פאשיסטי החח' קיזלשטיין, מ. גרוסמן ח. שעבדו בביהח"ר לטכסטיל ושלטו בשפה הגרמנית, התנהלו שיחות בצורה זהירה ביותר עם המנהל הגרמני של בית־חרושת זה — שמאדה א.ג. הן הצליחו לגלות את השקפותיו האנטי־פאשיסטיות ולצרפו לשורות האנטי־פאשיסטים הפעילים. בצורה דומה צורף ע"י ביליצקה חיה גרמני שני, צייר לפי מקצועו (וונטורי²²).

²² שמו האמיתי אוטו בוססה, ביקר בארץ לפי הזמנת הלווחמות הנמצאות עתה בקבה"א. חי בגרמניה המערבית.

הגרמני שמאדה א. הסתיר בדירתו בתקופת חיסול הגיטו 9 פועלים יהודים מבית־החרושת לטכסטיל, מסר את נשקו (אקדח) לפרטיזן לפצי־נסקי ח. — חבר המפלגה הקומוניסטית, רכש רובה מהשוטרים ומסרו לפרטיזן ברקנר — סייר במטה בריגדת הפארטיזנים ע"ש ק. קאלינובסקי. וונטורי נסע במיוחד לקניסברג לשם רכישת מפות טופוגרפיות וגם אלה הועברו למטה הבריגדה ע"ש ק. קאלי־נובסקי. הוא השיג עבור הבריגדה של ק. קאלינובסקי 4 אקדחים ותחמושת רבה. יו"ר הוועד האנטי־פאשיסטי אירגנה 2 פגישות בין הגרמנים שמאדה א. וונטורי, עם מטה הבריגדה ע"ש ק. קאלינובסקי ולפי הוראותיו הקימו תא אנטי־פאשיסטי גרמני, שהעביר ידיעות בעלות ערך רב (החלטות סודיות של הגסטאפו והמפלגה ההיטלראית) למטה הבריגדה ע"ש ק. קאלינובסקי.

וונטורי קיבל במאמצים רבים רשיון נהיגה במכונית קלה. הוא העמיד לעתים קרובות את המכונה לרשות הוועד להעברת נשק, תרופות, תכניות העיר וכו' — ליער, לפלוגות הפארטיזנים.

לעתים קרובות הכינו רשיונות־נסיעה ברכבת לקשרי הוועד האנטי־פאשיסטי לשם מילוי משימותיהם. ביניצק העביר לפלוגת א. מטרוסוב רובה, 6 רמונים. עם התקרבות יחידות הצבא האדום, עם פינוי הגרמנים מביאליסטוק, עלה בידי הוועד להעביר גרמני אחד — את שמדה — בציד מלא — רובה אוטומטי ואקדח — לפלוגת א. מטרוסוב. הגרמני בולה התחבא עם אשתו בכפר ושם קיבלו את פני הצבא האדום. יתר 2 הגרמנים נאלצו, בגלל מחלתם, לנסוע לפרוסיה המזרחית. לפני הנסיעה הודיעו: „נקבל את פני הצבא האדום בפרוסיה“.

ה. הפעולה בין מלשינים ובוגדים במולדת

את הפעולה בין הבוגדים במולדת ניהלו החח' בקונוביץ' נ. גפונין י. קורילו, סביצקי א., אורלוב אי.אי. טורופצ'ון. בקונוביץ' נ. ניהל את הפעולה בהתאחדות הלאומית הבילורוסית, שהתבטאה באינפורמציה שיטתית על האירועים העיקריים. ב.נ.א.ק. קיבל יחד עם אנשים אחרים רשימות עם כתבות, נתוני שאלונים ותצלומים על חברי ההתאחדות הלאומית הבילורוסית. שורה של אנשים מההתאחדות הלאומית הבילורוסית גוייסו על ידם וסייעו בפעולתו.

טורופצ'ין מ. רוד א. השיגו את רשימות חברי ההתאחדות הלאומית האוקר־אינית וכן את הרכב השוטרים־האוקראינים. חומר זה הועבר למנהל המדור המיוחד של יחידת הפארטיזנים, בפיקודו של הגנרל־מאיור קאפוסטה — הח' פטריצ'נקו.

קורילו, סביצקי, גאפוניק ניהלו פעולה בין שוטרים אוקראינים, שומרי מחסן העצים ליד מסילת־הברזל, אשר 6 מהם הועברו על כלי־נשקם לפלוגת הפארטיזנים של אי. מטרוסוב.

ו. פעולת חבלה

בבית־החרושת של רוברג גנבה הקבוצה האנטי־פאשיסטית באופן קבוע חלקים שונים (ברגים, ברגי־סגר, פנינים וכו'). ע"י כך חלו הפרעות בייצור ל־10—5 יום היות וחלקים אלה סופקו מקניגסברג. לעתים היו שוברים במזיד מקדחים ומסרטים

ובגלל חסרונם של אלה היתה נשאת תוצרת בלתי־גמורה ומונחת 10–4 ימים. בזמן ההרכבה היו קודחים שקע באומים ובהיותם רק בעלי כריכה אחת היו האומים מתחברים בקושי ובזמן משלוח המכשירים לא ניתן היה להימנע מנזקים. 7 פעמים במשך 3 חדשים הוציאו מכלל שמוש 3 מקדחות וע"י כך השתהו את גמר התוצרת ל־15 יום. קלקלו 2 מחרטות (ע"י הכנסת אומים בין גלגלי השיניים).

בעד מעשים אלו נענשו באורח חמור מספר פועלים ולעתים על לא עוול בכפם, אם ע"י מנהלי העבודה, אם שנאסרו ע"י המשטרה ושם עונו עד מוות. אולם כל נגישות הגרמנים לא הפסיקו את פעולותיה של קבוצה זו. הח' לנינקין א., יחד עם הטכנאי של תחנת הכח החשמלית העירונית דמידוביץ' וו. הכין וביצע פעולת חבלה ענקית. הוא פוצץ ב־16 ליולי 1944 תחנת כוח חשמלית בעלת זרם במתח של 15000 וולט, שבאמצעות שורת טרנספורמטורים סיפקה זרם למסילת הברזל ולבתי־המלאכה של הרכבת. כתוצאה של התחלה־הפיצוץ הוצאו מכלל פעולה האובייקטים הבאים: תחנת־העיר ביאליסטוק, התחנה ובתי־המלאכה של העיר לאפי, בתי־המלאכה והתחנה של סטרוסלצה והכפר סטרוסלצה. בין קבוצת העובדים בבית־החרושת של רוברג נתגלו במיוחד כאנטי־פאשיסטים מסורים ואמי־צים החח' לונינקין א., אקימלב א., איבנוב א. את הפעולה למען הורדת כמות התוצרים — ראו אנטי־פאשיסטים רבים כחובה יומיומית נכבדה, "ככל שיקטן הייצור וככל שיירע טיבו — ייטב לנו". אנשינו הטיבו לעבוד רק במידה שעמד הגרמני לידם עם שוטו, ואך סר הגרמני מעליהם, או שפסקה העבודה כליל, או שפירקו את מה שהרכיבו קודם לכן ואף השחיתו חלקים.

ראסינה ר. ומלבסקה אדה פיצצו ב־20 ליולי 1944 בעזרת מוקשים חשמליים־מגנטיים 4 מכוניות עמוסות דלק בחביות. אדה לוסקובסקיה הצליחה לחדור, בעזרת מכירה שעבדה בחדר־האוכל, למטבח משטרת ס.ס., הכניסה רעל לתוך סיר־הבישול וגרמה להרעלתם של 50 גרמנים ו־8 פולנים שעבדו שם.

בהרעה נטלה חלק סלינגיבה זינה. חברי הוועד האנטי־פאשיסטי צ'פניק, רוד, ביליצקה, דוברובולסקה הסתירו בחדריהם נשק, קשרים מפלוגות הפארטיזנים ולשני פארטיזנים מסיירי רוקסובסקי סודרה גם דירה במחתרת והם אף צוידו בדרכונים. איש המודיעין של הפארטיזנים הועבר לווארשה בשליחות מיוחדת ונסיעתו הובטחה. תפקיד רב בהסתרת כלי־נשק מלאו החח' קורילו — סביצקי, ביליצקה, גרוסמן, דמידוביץ' שהעמידו את דירותיהם לרשות וועד הארגון האנטי־פאשיסטי.

ז. הפעולה בין פולנים

לפי הוראות קומיסר הבריגדה, הפודפולקובניק וויציכובסקי, נשלחו הח' צ'פניק — יו"ר הוועד האנטי־פאשיסטי וחבר הוועד האנטי־פאשיסטי וויניצקה ב. לארגון הלאומי הפולני של העיר ביאליסטוק. החברים הנ"ל ניהלו פעולה בתוך ארגון זה ואספו ספרות בלתי־ליגלית, שהועברה למטה הבריגדה הפארטיזנית ע"ש ק. קאלינובסקי.

באיזור ביאליסטוק פעלו פארטיזנים פולנים, אולם אלה התייחסו באיבה לפארטיזנים הסובייטיים. קומיסר הבריגדה הח' וויציכובסקי העמיד לו למטרה

לתאם בין פעולת הפארטיזנים הפולנים והבריגדה שלו לשם מלחמה מאוחדת נגד הפולשים הפאשיסטיים.

לאחר מאמצים רבים והתגברות על שורת קשיים ואי־אמון ארגנו החח' צ'פניק וויניצקה ב. פגישה בין קומיסר הבריגדה וויציכובסקי ובין נציגי הפארטיזנים הפולנים. כתוצאה מכך, היינו עדים למאבק משותף של הפארטיזנים הפולנים עם הבריגדה ע"ש ק. קאלינובסקי, באיזורי קנישין אוסוביץ.

ח. קבלת פני הצבא האדום

עם התקרבות הצבא האדום, החלו הגרמנים בפינוי האוכלוסיה ועל כן כווננו החברים המעולים של הארגון לפלוגות הפארטיזנים. בעיר נשארו לפעולה יו"ר הוועד הח' צ'פניק, חברי הוועד החח' רוד א. רוז'יצקה מ. וויניצקה ב. חברים אלה ארגנו תצפיות מוגברות נגד מיקושים, והודות לאמצעים שנקטו בתבונה, הצילו מפיצוץ 4 בתים, בית־הרושת אחד לטכסטיל ומחסן אחד של בית־הרושת זה. ביודעם, שהגרמנים מפחדים מאוד ממחלות מדבקות, הם תלו על האובייקטים הנ"ל מודעה בזה הלשון:

"Achtung! Seuhengefahr" (שים לב! סכנת מגפה וציירו שלד של גולגולת. החבלנים ואנשי ההנדסה הגרמנים פחדו להיכנס וציוו על דיירי הבתים השכנים לא להיכנס לבתים אלה במשך 3 שבועות.

לקבלת פני הצבא האדום התכוננו כבר במרץ. אם כי האויב היה עוד בעיר. בעליית הגג של הח' רוד א. כתבנו סיסמאות וכרוזים, כל חברי הוועד האנטי־פאשיסטי הכינו זרים, קישוטים וכו'. כל הפעולה הזאת התנהלה לקול רעם תותחים. ב־26 ליולי 1944 פגשנו את הסיירים הראשונים של הצבא הסובייטי וארגנו קבלת־פנים חמה.

לוחמי פלוגת הסיירים ומפקדם הודו לנו ביותר בעד קבלת־הפנים. ב־27 לחודש בשעה 7 בבוקר יצאו האנטי־פאשיסטים בכביש וולקוביסק־ביאליסטוק לסביבות ביאליסטוק. הצבא ארגן לכבודנו קונצרט והרצאה על המצב הבין־לאומי. לפני נסעם לגרודנה הוצבו חברי הוועד והארגון האנטי־פאשיסטי שנשארו בפני הוועד הלאומי לשחרור פולין וקיבלו על עצמם עבודה אחראית בעיר ביאליסטוק.